

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/1460-

25. april 2024

Dokument 8:136 S (2023-2024) Representantforslag om å reservere anbud for ideelle aktører

Jeg viser til brev fra Stortingets Helse- og omsorgskomiteé datert 11. april 2024, der jeg blir bedt om å uttale meg om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Marie Sneve Martinussen og Tobias Drevland Lund om å reservere anbud for ideelle aktører – Dokument 8:136 S (2023-2024). Representantene fremmer følgende forslag:

- 1. Stortinget ber regjeringen sikre at helseforetakene reserverer anbud for ideelle aktører i de velferdssektorene der anbud er anskaffelsesformen per i dag.*
- 2. Stortinget ber regjeringen fase ut anbud som anskaffelsesform i helse- og omsorgssektoren, og erstatte det med styrkede tilbud i egenregi og langsiktig samarbeid med ideelle aktører.*

Det fremgår av Hurdalsplattformen at regjeringen vil videreutvikle det gode samarbeidet med ideelle aktører innenfor helse- og omsorgssektoren. Vi vil også utnytte handlingsrommet i anskaffelsesregelverket for å prioritere ideelle tjenesteytere og langsiktige avtaler basert på kvalitet og sørge for at ideelle sykehus blir inkludert som likeverdige parter i plan- og utviklingsarbeid i spesialisthelsetjenesten. Erfaringer fra tidligere anbudskonkurranser om kjøp av tjenester fra ideelle leverandører er gode.

De regionale helseforetakene er pålagt å reservere konkurranser om anskaffelser av spesialisthelsetjenester for ideelle organisasjoner når de rettslige vilkårene er oppfylt. De er selvstendige rettssubjekter og vurderer derfor om vilkårene for reservasjon er oppfylt i forbindelse med de konkrete anskaffelsene av ulike spesialisthelsetjenester. Jeg ser ikke at det er grunnlag for å gå lenger i å pålegge de regionale helseforetakene å reservere kontrakter for ideelle aktører enn de kravene som allerede er gitt i foretaksmøter. Kravene er

utformet for å maksimere hensynet til ideelle aktører innenfor gjeldende rett. Jeg mener at de regionale helseforetakene er nærmest til å gjøre en konkret vurdering av om reservasjon er mulig i det enkelte tilfellet, basert på hva som skal anskaffes og tilfanget av tilbydere. De kjenner virksomhetene og pasientenes behov, og har som lovfestet formål å bruke ressursene mest mulig effektivt for å oppnå et godt tilbud av spesialisthelsetjenester. Styret i det regionale helseforetaket står ansvarlig for vurderingen. Konkurranser kan uansett ikke reserveres for ideelle aktører i større grad enn det som følger av norsk rett.

EU-domstolen og EFTA-domstolen har avklart at EUs anskaffelsesdirektiv fra 2024 ikke er til hinder for nasjonal lovgivning som åpner for at oppdragsgivere kan gjennomføre reserverte anskaffelser for ideelle organisasjoner ved kjøp av helse- og sosialtjenester. Den norske reguleringen av reservasjonsadgangen for ideelle organisasjoner i anskaffelsesforskriften § 30-2 a er basert på praksis fra EU- og EFTA-domstolen. Det følger av forskriften, og EØS-retten, at reservasjonsadgangen ikke er ubetinget. For at reservasjonen skal være lovlig, må visse vilkår være oppfylt. Disse vilkårene følger ikke direkte av EUs anskaffelsesdirektiv, men av rettspraksis fra EU-domstolen. Det følger derfor av anskaffelsesforskriften at reservasjonen for ideelle aktører må bidra til å oppnå sosiale mål, fellesskapets beste og budsjettmessig effektivitet. Disse vilkårene skal tolkes i lys av rettspraksis fra EU-domstolen og EFTA-domstolen.

Oslo tingrett har i en dom fra desember 2023, som gjaldt spørsmålet om Oslo kommune var berettiget til å reservere tjenstedelen av en anskaffelse av sykehjemsplasser for ideelle aktører, lagt en streng tolkning av reservasjonsvilkårene til grunn. Oslo kommune har valgt å anke dommen, og saken skal opp til behandling i Borgarting lagmannsrett i november. Dommen fra Oslo tingrett har skapt rettslig usikkerhet for oppdragsgivere, herunder for Helse Sør-Øst RHF, om hva som må til for at offentlige oppdragsgivere lovlig skal kunne benytte seg av reservasjonsadgangen. På bakgrunn av tingrettsdommen valgte Helse Sør-Øst RHF å avlyse en kunngjort anskaffelse om tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) som var reservert for ideelle aktører, og kunngjorde senere en anskaffelse av tjenestene som også var åpen for kommersielle aktører. Helse Sør-Øst RHF har begrunnet avlysningen av den reserverte anskaffelsen for ideelle aktører med at søksmål kunne ført til en reell risiko for forsinkelser i anbudsprosessen ved gjennomføring av en reservert anskaffelse. De var av den grunn bekymret for å komme i en situasjon hvor det på grunn av søksmål ikke ville være mulig å få på plass avtaler med private leverandører i tide. Regionen ville da ikke ha hatt et lovlig privat tilbud til pasientene.

Departementene og de regionale helseforetakene følger nøye med på rettsutviklingen. Jeg har tillit til at de regionale helseforetakene klarer å ta gode beslutninger om gjennomføring av anskaffelser i tråd med både de politiske føringene fra departementet og hensynet til å sikre gode tilbud til pasientene.

Regjeringen har satt ned Avkommersialiseringsutvalget for å utrede hvordan en kan redusere uønsket kommersiell drift av skattefinansierte velferdstjenester.

Mandatet innebærer at utvalget skal vise handlingsrommet for å erstatte anbudsprosesser med for eksempel tilsagn gjennom tilskudd eller lukkede runder for ideelle aktører. Mandatet forutsetter også at utvalget skal hente inn eksempler fra andre europeiske land på organisasjonsformer/driftsformer der man har funnet gode modeller for å ivareta små, private aktører, samtidig som man sørger for at drift av offentlig finansierte velferdstjenester ikke er attraktivt for kommersielle konsern og at man gradvis faser ut kommersielle aktører innenfor sektorer som eksempelvis barnevern. Utvalget leverte sin delrapport om definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører 31. januar 2024. Utvalget skal levere sluttrapporten innen 1. juni 2024. Eventuelle endringer knyttet til representantenes forslag nr. 2 bør vurderes i lys av Avkommersialiseringsutvalgets kartlegging av eksempler fra andre land og eventuelle forslag om økt bruk av tilskudd istedenfor offentlige anskaffelser.

Med hilsen

Jan Christian Vestre